

Ò²ÐÊ ÆΑÍ À ÊÛÐΑÛÇ ÒÈÈΑΑÐÈÍ ΑΑÈ
ÐÍ ΑΑÓÈ ΑΑÈÈÈÈÈÐ

Ç. ΑΑÐΑÈØΑΑΑ, Α. ΝΑΑÛÍ ΑΑΑΑΑ

ÈÛÐαÛç- Ò³Ðê «Í αí αñ» όί èääðñèðàðè

Αόε ί αεαεαί ÕÍ ί αεñαòÛ ÈÍ αí - ααðí'í à ðεεααðεí ααε ðí à èαðáαí ðεγñÛÍ à áαεεαí Õðòòó ò³Ð³Í ³εò¼ðá³Í ááðεεεø æí èαí ðóí à ò³Ðê æαí à èÛðáÛç ðεεααðεí εí ÷áαεí áá ñÛÍ àòðàí à ááð³³ αí εóí γñαí ðáεαò Áðαí ί αòεεαεÛε ðí á εαòáαí ðεγñÛ - ò³Ðê ðεεααðεí á ðααí àÛε γí αñ èαòáαí ðεγ. Í ðí ε ñáααí ðαí ò³Ðê ðεεε áα, èÛðáÛç ðεεε áα çαòðáðáÛ áααí áαðáÛÍ æαí à εεααí áαðáÛÍ γðεáε, òðáαα÷Ûáá á¼ε³Í ³Ð³Í ¼ èαðáα, á. à., áεí εí áεγεÛε æÛÍ ÕñÛÍ à èαðáα á¼ε¼ò.

ÆÛÍ Õñεα á¼ε³³Í ³Í ò¼í ¼í á¼á³á¼ε Õεí áεαðÛ áαð: εáεñεεαεÛε, ááðεααòεγεÛε æαí à αí áεεðεεαεÛε.

ÈáεñεεαεÛε Õεí á. Αόε Õεí áαá æÛÍ ÕñòÛε áεÛðí à÷ÛεÛεðÛ òóðí áòðóò ðεáεε æá áóε ñ¼çá³Í εáεñεεαεÛε ί áαí εñε áðεÛεóó εøεá àøαò. Í εñáεÛ: *àòà//baba, àí à//anne, γðεáε/erkek, àγε/kadın, óðáαα÷Û/dişi, εí ðí ç/horoz, òí í ε//tavuk* æ.á. ÇαòðáðáαáÛ æÛÍ ÕñòÛε áεÛðí à÷ÛεÛε ò¼í ¼í ε³á¼ε ί áαí èεáðáá εí èαí í óεαò:

à) *Äyε - γðεáεðεε æαí à òóóáααí áÛε áðáεÛøðáðáα:*
áγε, çαεÛí //kadın: Ýðáá ðεεααí çαεÛÍ, γðεáεðεí æαðÛ.

γðεáε//erkek: Áααí áÛÍ, áεααí áÛÍ, æαí ÕαáðεαðáÛÍ æαí à áαøεáεαðáÛÍ ýð æÛÍ Õñòóóñó.

óðáαα÷Û//dişi: 1. ÆÛÍ ÕñÛ æαáÛÍ αí γðεáεεá èαðáí à- èαðøÛ áð εαí áαε æαí. Í εñáεÛ: *Óðáαα÷Û ί óçí í. Óðáαα÷Û óεáε. «Æáç í εí í εðóí Õεðóóñó, óðáαα÷ÛÍ ÕÍ ί ÕεðÛñÛ»* (Ýð Ò¼øð³ε).

èαðÛÍ //kari: Äyε, çαεÛí. Í εñáεÛ: *Æαí αí áí εñí èαðÛÍ Õ¼, εα÷ÛÍ òððαò æαεÛÍ Õ¼* (Í áεαε).

ÈÛðαÛç ðεεεí áá èαðÛÍ, ñ¼ç³ εáεε áðαñÛÍ áá í ðí ε ñ¼ç èαòαðÛ γñαí ðáεεí εí, ñáεðáε εáçáαøαò.

Ò³Ðê áαáαεε ðεεεí áá kari áá èαðáααí áá hanım, hatun áαáαí ñ¼çá¼ð æÛø εí èαí í óεαò. Ayşe hanım ááí, èε÷εí áεáε èÛçáαðáÛ γðεáεáðεáí áá áεòáò; küçük hanım ááí, ááε ³ε á³ε¼í ³Í γ¼ èε÷³³ èÛçÛÍ ³εá¼ æεεáαí Õí εøóáαáí ááð áεóÛøαò.

èεøε//adam: 1. Í εéí í, ñ³εé¼¼ æ¼í á¼í ³³ε³á³ áαð æαí, áααí ;
2. γðεáε èεøε.

é³é¼¼//koca: *Äyëäüí ýðe, é³é¼¼ñ³ (äyëüí à ëaðàòà).Äðëü í òòðäâí Çóäâëääí üí é³é¼¼ñ³ Èðëëä (Óáóëäää).*

yð//er 1. Ýðëäë èëøè, äääì ;
Ýð ¼ëð³ð³í éóí òàððòí àé, àéääëüí éäëäèì àëüñðàí (Óí èðí äóë).

2. Äyëäüí é³é¼¼ñ³, é³é¼¼. *Ëääüðëàø áí ëñí ¼ëä¼í ÷¼, ëàòüí äüí é¼ðé³ ýð ì áí áí (Óí èðí äóë).*

éäëèí, éäëèí ÷äè//gelin: 1. Óóóí óí æà éí ëñéí éí äyëü. *Æäëí ü yëä ¼ç³í ¼í èè÷³³ óóóääí ääðüí üí äyëü, éäëèí ÷äë. 2. Óòðì óøëä æä¼ü ÷üèëäí éäëèí ÷äé æä æäëí ü yëä æàø äyëääðäà ëaðàòà éí éí í óéóó÷ó ñ¼ç. 3. Óóóääí - óóóøëäí ääðäüí äyëääðü äéðè- äéðéí òäðä¼¼ ÷÷³í éí ëäí í óéóó÷ó ñ¼ç.*

óóè//oğlan, oğul: *Ýðëäë ääëä. «Óóéó¼ ¼ññ¼- óðòí ää, éüçü¼ ¼ññ¼- éüðüí ää» (İ äëäë). Èí éóí ää äéð óóè, äéð éüçü ääð (Ñüäüèääëí ä).*

éüç//kız: 1. *Äòà- ýí áí éí óðäää÷ü æüí üñòóó ääëañü; óðäää÷ü æüí üñòóó, áí éäí æäðéäí æàø éüç; 2. äyëäüí éäéüí ñë¼äëñéí ä (é³é¼¼ñ³í ÷í ëäðüí ääøüí à ëaðàòà) òäðä¼¼ ëàòäðü éí ëäí í óéóó÷ó ñ¼ç³.*

æëäèð//yiğit: *Äí é æäðéäí, ýð æäðéäí ýðëäë, áí ç óëäí. «Ýð æëäèð yë ÷äðèí ää, æíí ääðèí ää» (İ äëäë). Her yigidin kalbinde bir aslan yatar (atasözü).*

áí çí é, áí ç óëäí, óëäí // delikanlı, genç:
Ëüð÷üí æàø æëäèð, ÷éë¼í ¼ yëäë áí ç óëäí .

éäí í èð//yaşlı kadın: *Æäøü ¼ò³í éäëääí, ëäðüääí äyë.*

÷äè//ihtiyar adam: *Æäøü ¼ò³í éäëääí, ëäðüääí ýðëäë èëøè.*

Óóóääí äüé àðäëüøðäðäâ: àðà//baba, àí à//anne, ÷í¼ àðà// büyükbaba, ÷í¼ ýí ä//büyükanne, ýæä//abla, äää//ağabey, òäéäëä//dayı, òäéäæä//teyze, óóè//oğul æ.á.

Ëüðäüç òèëèí ää ðääí ëpöeyäa ÷äëèí èè éäëèðüí ñí óëäëäüé äääëüí à, àëééééëä ëaðäé ò¼í ¼í ä¼ä³ä¼é äyë- ýðëäëèèè äòäëüøðäð éí ëäí í óé÷ó:

ääé: *ýð, é³é¼¼. Ääëäè÷äñë xüéüðäü Ääéüí äí ýí è éäí ñòðäéð («İ äí àñ»).*

ääéäé÷ä: 1. *Æäøü ¼ò³í éäëääí äyë; 2. äéð í ä÷ä äyëü ääð èèøèí éí äéðéí ÷è äyëü. xí ÷óëäøüí ÷ðí ¼é³í, ääéäé÷ä òí éí è ääøüí ää (Æäí ò¼øää).*

òí éí è: *Ýðëäëèèè äéðéí ÷è äyëüí üí ÷ñò³í ¼ äëääí äyëü, æä äyëääðü*

aaí à eáçaaøei eaeaaí aí e-o. Eeef eè í açaeaa áoe n¼çã¼ð eaeðaaí eaeñeaeue ní noaaaa í ðoí aea aaøaaü. Ae yi è óóe yea n¼çã¼ðã¼ í aaf eaaø aí eaf í ð³ðe ðeef aaae æí aí ðoaa aøeaaí n¼çã¼ðã¼í e-eí aí hanım, hanımfendi aaaaí n¼çã¼ðã¼í aaøeãñü (aðaa-aaaí eaeaaí aeèðáí) açüð eí eaf í oéaaé, aðoaeçi aaðaa aeéaf üí eáðòe. Ae n¼çã¼ð yñeè í eoýeaaü ÷aaüeaüðaaí ÷üaaði aeaaàa aaf à eáçaaøáo.

a) 2e aeaaí aaðuí úí àðaeüøuí aa: áoe ó-oðaa aeaaí aøðaaü æuí üñüè aeèðaf a¼e³³ ÷ ð³ðã³³ æí è í aí aí eøeá aøáo: æaeí ü àðaeüø, yðeaeøeè æaf à oðaa-üeüè aøaeüø. Aeaeí ü aøaeüøea aeaaí aøðaaüí aaèaaüí úí aøaeüøü eèðáo: æ¼æ¼//civciv, ðí ðí í è//dana, ðàè//tay, eí çó//kuzu; 3e aeaaí aaðuí úí yðeaeøeè aøaeüøü: àð//at, aeãüð//aygır, eí ÷eí ð//koç, áoeà, ¼ã³ç//öküz, eí ðí ç//horoz; oðaa-üeüè aøaeüøü: áýý//kirsak, eí é//koyun, óé//inek, ðí í è//tavuk.

Aí aeèeaeaeüè üei à. Áoe üei aaa oí eóe í aaf eaaaè yee æá aí aaf aøüè n¼çã¼ðã¼í aaaaüí ü¼eü aaeéaf üøuí af ð³ç³eã¼í n¼ç aeéaøðãüð aðeüeoó çaaüí eãeñü æuí üñoaf yeaí aeae oóþí oøeàð: eüç aàeà//kız çocuk, oøe aàeà//erkek çocuk, yðeae èeøe //erkek adam, oðaa-ü í üøüè//dişi kedi æ.á.

Aaaí aüí eãñeaeí, eüçi aüí aeéaeð³³÷³ aaaaüí aüðoo-ó ð³ã¼eã¼ æuí üñüü af ueði í ÷ ð¼ç aeéaøí aña, áoe n¼çã¼ð aeaeí ü ð³ø³í ³eð¼ aaf à eí eaf í oéaa: í aaaaí a, eí æaf að, æàçóó-ó, àeüí; işçi, doktor, öğretmen, mühendis, müdür, aşçı æ.á. Yaðaa eãñeí ðe aeéaeðaaí af üeðeaaü ÷ n¼ç æuí üñüü aeéaeðaaí af üeði í ÷ í aí aí aeéaøüí eãeña, eãñeí yñeí eí eãeñü æuí üñoaf yeaí aeae a-üè aeef aø, áoe ó-oðaa æuí üñüü aeéaeð³³÷³ n¼çã¼í í ðoí aøðeae ¼çã¼ð¼ò : aøí í ç-ó àýè//aşçı kadın, aða-èeøe//hekim adam, eí æaf að èeøe//mühendis adam, aeðaeøí ð àýè//müdüre hanım æ.á.

Eãñeí yñeí eí, eüçi àð aaaeü æí aí ðo eèøeí eí eãeñü æuí üñoaf yeaí aeaeí aøaeüí a¼e³í e¼ðñ¼ò³³ í aeñaaüí aa àýe, yðeae aaaaí n¼çã¼ð yee ðeèaa oã¼ aaaaüí aüðoo-ó ð³ã¼eã¼í í oðaa eaeèa: àýè í eí eñòð//kadın bakan, àýè aàaf eàò//kadın avukat, yðeae ñaaí ÷ü//erkek sağıcı, yðeae oððaeý-ü//erkek öğretmen, àýè aaf oðàò//kadın milletvekili àýè í ðáçeaaí ç //kadın cumhurbaşkanı æ.á.

Aai ae, aai aüí eí í í aí ao yyeaaí í ðaoí, aí üí eãñeaeí æá æuí üñüí aña aeaeaeai aeóoaa n¼çã¼ðã¼í í ðoí aøðeae í aaf eè³³ ðí e í eí í èò yeaí .

Aeaa//çocuk aaaaí n¼çã¼ af üeðaaü ÷ ð³ã¼e³ aeéaøüí eaeaaña, aeaeí ü ð³ø³í ³eð³ aaf à oóþí aøðoí eaeèa: eüç aàeà//kız çocuk, yðeae aàeà//erkek çocuk.

Ó³ðe ðeef aa çocuk'eà í aaf eeaø evlat n¼ç³ aad. Aeðí è çocuk aaeaf üí eè-eí aeae í açaeef aaf à aeéaeðña, evlat aaeaf üí eè-eí añeí af eaaüaaí aa ÷aeef eñeí aaeà aeéaeðá aadáo.

Αααι άαεανυ άαδαυε γεά ο-οδαά αααι çaðòυ æαι à áεαί άαδαυ æυί υνυί à εαδαε æεεοάε άαδαααι άεαί άεεί ί αι άί εί ο. Ι εναευ αααι çað ¼ç³ί ³ί άαεανυί æαι à ³ε áεαί άαδυί υί άεεαδυί γδεάε, οδααα-υαά ά¼ε³ί εαδαααεθ γεάί: άαεά; æ¼æ¼, òí ðí îé, éí çó, òàé, áí òí æ.ά. Í øí í áí é γεά ¼ç³ί ¼ άί ÷æευε ææευί άυάυ æί é æαι υάαδεάδαυί æυί υνυί άά ά¼ε³ί ³ί εαδαεαααι άυάυ ευçυάοóί ó οóάοóαθ. Ι εναευ: άρò, άðñòáí, éóí óðñεά æ.ά.

Ο³δε òεεεί άά *hizmetçi* άααί ñ¼ç ο³ά¼εñç εάεαί άά γδεάε ευçì άð-υί υί άαι ά άεεαεθεί εαεαθ. Ο¼ί ¼ί ά¼α³ά¼ε óí òí άά ευçì άð-υί υί άγέ, γδεάε γεάί áεαε άί υέ άεεί άò: *hizmetçi kadın//éυçì άð-υί άγέ: hizmetçi kız//éυçì άð-υί éυç: erkek hizmetçi //γδεάε éυçì άð-υί æ.ά.*

Ο³δε òεεεί άά òí άάó òòíí òóó-ó άδαά òεεεί άί éεðááí ñ¼çά¼ðá³ί ί ðáóí à 1934- æυεάαι άάøðáí *bay, bayan* ñ¼çά¼ð³ éά¼εðε éí éáí í óεά άάøðáυ. Άγέçaðòυé ί άαι éí é áεεαεðááí *bayan* ñ¼ç³ άί υεοάεάυ-υ ί άί άί υεοάευί άεείαι υøàð: *bayan öğretmen//άγέ ίέóòóó-ó, bayan işletmeci//άγέ ί άί άáæí άί ò æ.ά.*

Ο³δε òεεεί άά æυί υñòυ άί υεθί ί ÷ó ñ¼çά¼ðá¼ *sultan* ñ¼ç³ άά éεðáð. Αóε ñ¼ç Í ñí ί ί éí ί άδαθί ðεóáóí óí çáí άί υί άά ί άάυøà æαι à ί άάυøáí υί άγέυί à ðεάøáε³³ άαευø άί εóí γñáí òáεάáí. Υάαðáá *sultan* ñ¼ç³ γ- εαι άáé γί ÷εε³³ άò ί άί άί áεεάøí áé éí éáí í óεñá, æáεάυç áαι à άγέ çáαðòυé ί άαι éí é òòíí áóðóí éáεαθ. *Sultan* γί ÷εε³³ άðòυί áεάυί άά éáεñá, γδεάε ί άάυøà æ¼í ³ί ά¼ ñ¼ç άί éí ò άά, γί ÷εε³³ άðòυί άðòυί άά éáεñá, ί άάυøáí υί άγέυ, γί άñε, æá éυçυ æ¼í ³ί ά¼ ñ¼ç άί éí ò: *Sultan Osman//Νόεòáí Í ñí ί ί; Kösem sultan//É¼ñáí ñóεòáí; valide sultan// ñóεòáí áυí άí áñυ.*

Άάðεααðεγέυε υεί á. Çaðòυί éáεñυ æυί υñεα òáí άυé γεάί áεαί ó¼áóáá éóðáí άυ ί ³÷¼ε¼ðá³ æáεáí ί ί óí æáðááí υ ί άί άί άά áεεάáεç. Άεðí é ááøεά æí éáí ðáí éαðáááí άά áóε υεί à ¼í ³ί ñ³ç άί εóí γñáí òáεáð.

- *υí*: áóε ί ³÷¼ άáαι άαðáυί éí ί ί άί γγέάááí ί ðáóí, òóóááí ÷υéυεòυ, ¼ç áðá ί áí éεáí é æ.ά. áεεάεð³³÷³ ñ¼çά¼ðá³ óòøòóðáð: *áéυí <áé+- υí; hanım<han+ım; Ðáí ñòáαðòéí ίò áí íí ÷á -υí ί ³÷¼ñ³ ί ί ί άί é÷ί γí á «áγέ» ááááí ñ¼çά¼ί éáεεί ÷υéεáí ááááí άί æí ί ί é ááð (Ðáí ñòáαð, 1957:9, 54). Άáøεά ί éóí óøòóεáð áóε ί ³÷¼í³ áεðéí ÷ε æáεòυί æáεáεéé ñáí áááυ æáε-υé òááí άυé ί ³÷¼ñ³ ί άί άί ί éøí øòóðóøáð (Ðáñγί άί :106). Άááυ áεð ááøεά é¼ç éαðáø άí íí ÷á -υí γδεάεάð³³, éε÷εðáεó³³ ί άαι éñéí áááé ί ³÷¼ άί éóøó ί ³ί é³ί (Ðáñγί άί :106, 107).*

- *áυé*: ο³δε- ί ί ί άί é æáéí υéυάυί à òεάøáε³³, òóóááí άυé òáðí éí ááðááí áεð- γέε ááí à çàð áðí ί ÷ éóðí ί ÷ó ί ³÷¼: *éóáááυé<éóáá «ñááò», «ñááòá» +- áυé- éυç áευί, éυç ááðááí æáεòáð ³÷³ί éυç- é³é¼¼í ³ί γί áεάðε, ÷í¼ γί áεάðε æá áεαðáυί ááυñυί ááðυ; ί ί ί άί é÷ί óóá «ñááò» (Í ðóçάáááá, 1988:241).*

Ö³de xai à eÜdaUç deëääðei à áàøeà deëääðääí (¼çá¼¼ aðaa, îðoñ deëääðei áí) eeðaaí n¼çá¼ð ¼çá¼ð³í³í ðí à eaoaaí ðeynUí à oaaí àue ááëëëääðei naeoaí eáëääí. Áeðí é aóe n¼çá¼ð³í e¼í ÷³e³a³ í íçáëe ðá÷òá áaí à eí eáí í oëà: àèð, ð//aktör, àèððeñà//aktris; ñòóääí ð- ñòóääí ðeà, àðòeñò- àðòeñòeà, eí ñí ñí ñí e- eí ñí ñí ñí eéà, eí æí þí - eí æeééà æ.á. (Áóeyí í á, Áaot ðáòáðàð:28).

Áàøeà deëääðaeí oàaheðe í áí áí eí þeaaí yí ÷eë³³ aðòaðaa -á,- óà(- eà) í ÷³¼e¼ð³í³í oéaí Uòú aðeUeóó ayé çauUí à deáøæ³³ yí ÷eë³³ aðòað æaþaeàð. Áeè- Áeey, Naèe- Naèey, Éaeúe- Éaeúy Naèei - Naèei á, Áeúí - Áeéei á. Ñaeúøouðú¼Uç: Emin-Emine, Ali-Aliya, Murat-Muradiye æ.á.

EÜdaUç deëeí eí eáeñeëaþUí àà í áí eí æeçí áað oí aóí à eeð³³÷³ yí ÷eë³³ aðí eí ðaóí æá¼U ð³ðe¼ð³ í aeàà áí eóøóí à ááeëaí Uòúóó í ðoñ deëeí áí - í á// - í áà (Áñáí í á, Áñáí í áà); - í áe÷// - í áí à (Óóðñoí í áe÷, Óóðñoí í áí à) í í ðòáí àeàðú eá¼eðe æaeúeáU (Í ðóçááááá, 1988:337).

Ö³de xai à eÜdaUç deëääðei áá ðí à eaoaaí ðeynU æí é áí eáí í ó í áí áí, yeè deëää ðá¼ áí Uí ááeëëääðei ááeéí í áí áí eí ð. Í Uí ááe ááeëëääðaeí áí eóøó deëaeí ¼í³a³³ í ðí oáññeí áá aðaí ñ àðeëaeUe eaoaaí ðeyaa àeéaí Uòú UeouUí àe ááááí í eáó í aeàà eUeàð.

Í aeáaeáí Ueaaí áááaeýòòað

Äi eòðeáá Í.É. (1952) Í eaoaaí ðee aðaí ñ àðe÷áñeí áí ðí áá à açaðááeáæaí ñeí ñ ýçUeà, Í í ñeaa.

Emre Ahmet Cevat. (1945) **Türk Dilbilgisi**. İstanbul.

Emre Ahmet Cevat. (1943) **Türkçede İsim Temelleri**. İstanbul.

Éí í í í á. Á.Í. (1956) Áðáí ñ àðeëà ñí áðáí áí í í áí oóðáøeí áí eëòáðáðóðí í áí ýçUeà. Í í ñeaa- Éáí eí áðaa.

Éí í í í á. Á.Í. (1960) Áðáí ñ àðeëà ñí áðáí áí í í áí óçááeñeí áí eëòáðáðóðí í áí ýçUeà Í í ñeaa- Éáí eí áðaa.

Í ðóçááááá. Á.É. (1988) Ñ¼ç eóðáí U. Óðóí çá.

ðáí ñoááð Á.É. (1957) Áááááí eá á aeòaeñeí á ýçUeí çí áí eá. Í í ñeaa.

40 ὍΣΔÊ ÆΑÍ À ÊÛΔÃÛÇ ÒÈÈÃÃΔÈÍ ÃÃÃÈ ΔÎ ÃÃÓÈ ÃÃÈÃÈÈÃΔ